

KAKO DO ČIM USTREZNEJŠIH FOLKLORNIH KOSTUMOV?

Pogovor z dr. Marijo Makarovič

Marija Makarovič.
(Foto: Janez Eržen,
Ljubljana, januar 2006.)

V prejšnjem Folklorniku smo objavili intervju z dr. Marijo Makarovič, in sicer z namenom, da bi bralce opozorili na njen življenjski prispevek k razvijanju ljubiteljskih kulturnih dejavnosti. Prijetno druženje in pa zanimivi odgovori so me spodbudili, da se z dobitnico Zlate plakete Sklada še enkrat pogovorim in ji zastavim nekaj "ožjih strokovnih" vprašanj, katerih odgovori bodo, vsaj upam, pomagali vsem skupinam, ki se tako ali drugače kostumirajo.

Vprašanje za začetek: Nobena obleka, ki je izdelana na novo, ni enaka staremu originalu. Zakaj ne in ali bi bilo sploh potrebno?

Imate prav. Nobena kopija ni in ne more biti enaka originalu, v najboljšem primeru se mu lahko samo približa tako, da je predvsem po krojnem in barvnem videzu videti kot original. Vsi, ki se ukvarjamo z oblačilnimi rekonstrukcijami za izvajalce in izvajalke ljudskih plesov, še kako dobro vemo, da se kažejo razlike v oblačilnem blagu, barvah, okrasnih sestavinah in nenazadnje tudi v šiviljskih in krojaških izvedbah.

Že večkrat sem omenila, če se ne motim, tudi v najinem prejšnjem razgovoru, da me osebno ne bi prav nič motilo, če bi nastopajoči plesali kar v svojih običajnih oblekah. Prepričana pa sem, da bi motilo gledalce, ki pričakujejo, da plešejo v "nošah".

Kakšna odstopanja (v barvi, materialu, kroju, okrasnih prvinah ...) so dopustna?

Odstopanja naj bi bila čim manjša, čeprav se jim ne da izogniti. Povedano nazorneje: na primer temnordečega ženskega oblačilnega blaga ne kaže zamenjati z živordečim, prav tako ne temnozelenega z živozelenim, ker v kmečkem okolju proti koncu 19. in v prvi četrtini 20. stoletja niso bile v navadi žive barve. Dokler ima "naš stari dobri Majšperk, ki je žal šel v stečaj" še nekaj zalog volnenega blaga, ne kaže kupovati sintetičnega blaga. S kroji moških in ženskih oblek je verjetno še najmanj težav,

saj so temeljni kroji večinoma znani. Večja odstopanja pa so vsekakor možna pri gumbih in na ženskih oblekah pri okrasnih trakovih in predvsem pri takoimenovanem ščitnem traku "krtački", saj jo nadomeščamo kar z navadnim ščitnim trakom.

Lahko zapišem, da se zelo trudite, da bi za rekonstrukcije dobili ustrezne materiale - tako glede barvne ustreznosti kot ustreznosti surovinske sestave in načinov tkanja. Kje so težave največje in kakšne kompromise sprejemate?

Hvala, ker ste opazili, da se trudim. Verjetno pa se z menoj še bolj trudijo vodje folklornih skupin in svetlolasa gospa v skladišču tovarne Majšperk, ko izbiramo blago za to ali ono folklorno skupino, ker tako trmasto vztrajam, da nabavimo blago iz naravnih vlaken. Upam si trditi, da doslej še nisem izbrala blaga v kombinaciji volna - sintetika ali bombaž - sintetika, če izvzamem, da sem zadnjič v prodajalni MTT v Mariboru res naredila "neprostovoljno" izjemo. Kaj sem hotela, če pa je bilo blago prav takšno, kot natanko opisana in narisana zakmašna obleka petičnejše kmetice s Štajerskega. Izjemoma tudi zato, ker sem na razočaranem obrazu vodje folklorne skupine opazila, da je treba kupiti prav tisto blago in nobeno drugo.

Če sem na enem primeru bolj natančen. Belokranjci so se npr. v prvi polovici 19. stoletja poleti oblačili skoraj izključno v ročno tkano laneno platno, proti koncu 19. stoletja tudi že v industrijsko tkano bombažno blago. Kaj predlagate skupini, ki npr. želi predstaviti oblačilni videz kmetov v Adlešičih ob koncu 19. stoletja. Ali naj si izdelajo kostume iz ročno tkanega lanenega platna (ki ga najdejo še v starih skrinjah, na boljših sejmihi ali gredo ponj na Hrvaško ali Madžarsko), naj posežejo po industrijsko tkanem lanenem platnu (če dobijo takega, ki v grobem ustreza videzu ročno tkanega), naj izberejo bombažno blago ali naj naredijo kombinacijo vsega skupaj?

Svetovala bi jim, da naj se odločijo za kombinacijo ročno tkanega in strojno tkanega platna. Belokranjcev vsaj zaenkrat ne bi oblačila v bombažno blago, če izvzamem vales in damast za ženska oblačila.

Vezenine in druge nadrobnosti folklorne kostume delajo posebne in omogočajo, da le-ti niso uniformni bolj kot bi bilo potrebno.

(Foto: Janez Eržen, seminar o pečah, Črnomelj, junij 2007.)

Nekatere oblačilne sestavine so bile tudi že ob koncu 19. stoletja industrijske izdelave in jih je danes dokaj težko ustrezno pustvariti. Na fotografiji je tilasta peča iz konca 19. stoletja.
(Foto: Janez Eržen, seminar o pečah, Črnomelj, junij 2007.)

Ali je kupovanje blaga v Italiji, čipk na Češkem, svilenih rut v Avstriji ipd. kaj problematično, ko pa vendarle govorimo o nekdanjem oblačenju slovenskega človeka?

V kupovanju blaga in dodatkov zunaj Slovenije ne vidim nič napačnega. Ne nazadnje so - če izvzamemo obleko iz domačega platna in sukna - tudi moška in ženska pražnja oblačila, na primer iz prve polovice 19. stoletja, ki jih hranijo slovenski muzeji, pogosto krojena iz uvoženega blaga.

Kaj pa storiti, če izbira materiala že sama po sebi narekuje uniformiranost. Če se npr. na omenjenem primeru Adlešičev odločimo za ročno tkano laneno platno, ali naj potem iščemo še različne debeline in barvne odtenke (od sivkastih in rjavkastih odtenkov k beli barvi)?

S tem vprašanjem ste me malo presenetili, saj o takšnih nadrobnostih še nisem razmišljala. Z različnimi odtenki in debelinami platna bi - vsaj do neke mere - res razbili uniformiranost. Ne vem pa, če bi, razen ljudi, ki se s tem ukvarjamo, ostali gledalci to sploh opazili.

Lahko poveste tako na splošno, katere vrste blaga so, če govorimo o obleki do 1. svetovne vojne, primerne in katere ne? Kaj s

tistimi, ki imajo elasthan, kaj z različnimi mešanici ...? Kaj s klotom, ki danes ni več tak, kot je bil, in kaj s tkaninami iz umetnih vlaken, ki so jih vsaj ob koncu 19. stoletja tudi kmetje že poznali (npr. t. i. naglavne židane rute)?

Vsekakor naj bi bile kopije oblek izpred prve svetovne vojne narejene iz naravnih tkanin. Iz lastne prakse pa vem, da je v zadnjih letih vedno težje dobiti takšno blago. Ko ga zagledaš na polici in si rečeš, to je pa prav takšno blago, kot ga iščem, te sesuje podatek z deklaracije, da ga sestavlja mešanica volne in poliamida ali volne in elastana ali bombaža in sintetike itn.. Vodje folklornih skupin, ki hkrati z menoj "v potu svojega obraza" izbirajo blago, mi bodo pritrtili, da tisto blago brezpogojno odložim in vztrajno iščem, iščem naprej blago iz naravnega materiala. Vedno težje je. Kar zadeva klot, se je treba sprijazniti s črnim bombažnim blagom v platneni vezavi. Slej ko prej bo treba sprejeti tudi "mešanice", kot nekatere skupine že prakticirajo. Ne nazadnje so tako ravnale petičnejše kmetice že ob koncu 19. stoletja, ko so si namesto belovezene peče zavezale na glavo omenjeno "židano ruto" ali "bošteh". Zanimivo pa je, da ponekod prav takšne rute nadvse skrbno hranijo kot spomin na "hišno starosvetno dediščino".

Kako pa je z barvami? Ali obstajajo barve, ki jih danes poznamo, pa jih v oblačenju slovenskega kmeta do 1. svetovne vojne ni bilo. Bi lahko dali kakšno načelno oceno, kakšne barve izbirati in katerim se izogibati, morda tudi zaradi odrskih zakonitosti?

Ohranjena oblačila, pa tudi pisni in zlasti ustni viri pričajo, da so bile tedaj v veljavi umirjene barve in prav tako vzorci. Če izvzamemo moške škrlatne telovnike, ki koreninijo še v 18. stoletju, pri ženskah ni zaslediti kakšne živordeče, živozelene, živomodre barve. To potrjujejo poleg redkih upodobitev tudi stare, čeprav samo črno-bele fotografije in predvsem spremna ustna pričevanja in kakšno ohranjeno oblačilo. Obleke starejših in mlajših moških pa tudi fantičev so, vsaj že od konca 19. stoletja naprej, krojene iz črnega ali temnosivega, redkeje temnorjavega ali temnozelenega blaga. Rekla bi, da predstavljajo na odru v primerjavi z ženskimi oblekami, "en sam elegantni moški dolgčas". Kot pijanec plota pa se oprimem podatka, posebej če je potrjen še s kakšno fotografijo, da pa je kdo od vaščanov vendarle imel vsaj telovnik iz svetlosivega ali svetlorjavega blaga, če že ne celotne obleke.

Z modnimi dodatki, trakovi, gumbi itd. so verjetno podobne težave kot z ostalim blagom. Kdaj uporabiti tisto, kar ponuja današnja industrija in kdaj se obrniti k rokodelcem in zahtevati replike originalov (npr. pri gumbih, broškah, okrasnih sponkah, uhanih itd.)?

Če bi imele folklorne skupine dovolj denarja, bi si lahko naročile rokodelske replike vsega, kar ste ravnokar našteli. Pa tudi še kaj drugega, na primer ročno tkane belokrajnske tkanice in ročno izdelane usnjene belokrajnske čemerje. Toda, tudi današnji rokodelci ne obvladajo nekdanjih tehnik. Pred dnevi sem videla v Beli krajini takšno rokodel-

Plesalka folklorne skupine Cof iz Ljubljane s pocivom in pečo zavezano pod brado in zadaj čez viseči vogal, s čimer ponazarja eno od različnih pokrivanja ženskih glav v prvi polovici 19. stoletja.
(Foto: Janez Eržen, Le plesat me pelji 2007, Črnomelj, junij 2007.)

Peča na glavi plesalke
Folklorne skupine Grifon
iz Šempetra.
(Foto: Janez Eržen,
regijsko srečanje
odraslih folklornih
skupin,
Laško, maj 2007.)

sko repliko tkanice. Verjemite mi, da sem le s težavo rekla članici folklorne skupine, ki mi jo je pokazala, da (zelo slabo) posnema le nekakšen videz nekdanje tkanice.

Kaj pa cene? Se vam zdi dopustno izbrati cenejše blago, ki nekoliko manj ustreza, namesto dražjega blaga (če je razmerje med cenejšim in dražjim npr. 4 EUR nasproti 40 EUR)?

Verjetno vi, ki "imate v rokah škarje in platno", še bolj kot jaz veste, da se večina folklornih skupin ubada s kroničnim pomanjkanjem denarja in da je za njih nabava novih oblek velika investicija, na katero se pripravljajo tudi več let. Opazila pa sem nekaj prav pohvalnega, da se - vsaj skupine, s katerimi sodelujem - raje odločajo za kvalitetnejše blago, češ "bomo pa še dobili kakšnega sponzorja".

Rekonstrukcijske risbe zelo pomagajo pri izdelavi novih kostumov. Narejene so na podlagi pripovedovanj, včasih obstajajo tudi fotografije. Zakaj so rekonstrukcijske risbe bolj uporabne od fotografij (poleg tega kar je jasno, da so risbe barvne, fotografije pa črno bele)?

Hvala za to vprašanje, ker si bom pa zdaj res domišljala, da sem z mojima slikarkama Jano Dolenc in Anito Bowen

Viri o kmečkem oblačilnem videzu s preloma
19. v 20. stoletje so v zadnjih letih postali osnova za izdelavo
folklornih kostumov številnih folklornih skupin. Na fotografiji sta
člana Folklorne skupine Vrisk.
(Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje odraslih folklornih skupin,
maj 2007.)

ter z nešteti pripovedovalci in pripovedovalkami našla enega izmed načinov, kako čim bolj avtentično predstaviti moške in ženske obleke iz konca 19. in prve četrtine 20. stoletja, zlasti iz krajev, odkoder nimamo fotografij iz tistega časa.

Risbe tudi zaradi večjega formata, natančno izrisanih morebitnih vzorcev in predvsem zaradi barv, ki jih tudi vi omenjate, vidneje predstavljajo obleko določene osebe. Opazila sem, da imajo tudi nekatere folklorne skupine veliko veselje z rekonstrukcijskimi risbami. Nemalokrat jih vidim lepo uokvirjene in obešene v društvenih sobah ali pa reproducirane na vabilih.

Mislím, da ne bo narobe, če zapišem, da se dosledno izogibate uniformiranju. Kaj storiti, če podatkov, rekonstrukcijskih risb ... ni dovolj, da bi vsakega plesalca oblekli drugače? Kaj storiti, če imamo pet primerov risb za dekleto, obleči jim moramo pa deset? Ali še huje: kako doseči pestrost pri moških?

V takšnih primerih si - vsaj pri ženskah - vedno pomagam z izročilom o barvah blaga in si pač dovolim nekaj svobode, da je ena risba predloga za več oblek, ki pa se razlikujejo v barvah oblačil.

Glede moških pa takole. Če v svojem življenju nisem imela in nimam večjih problemov z moškimi ali pa problemov nisem opazila, kar je še koristnejše, jih pa imam kar zadeva njihovo oblačenje v folklornih skupinah (smeh). Če še tako prizadevno izprašujem in če še tako skrbno ogledujem stare fotografije, se znova in znova pokaže, da so starejši in mlajši moški in tudi šolarji, večinoma oblečeni v temno, to je črno, sivo, redkeje temnomodro ali rjavo obleko. Da o klobukih iz črne ali temnosive klobučevine, ki dopolnjujejo moško oblačilno dolgočasje, sploh ne govorimo. Pravcata sreča je, če opaziš med temno oblečenimi "pogrebci" vsaj kakšnega moškega s svetlim telovnikom, pa s progastimi ali "škatlástimi" hlačami in naletiš pri beli srjaci na kakšno okrasno nadrobnost.

Ko se skupina loti izdelave novih kostumov se mora najprej odločiti, kateri kraj oz. območje bi rada s kostumi ponazorila, potem pa se mora odločiti še za časovno obdobje. Če se omejím na čas: Se vam zdi, da je potrebno postaviti mejne letnice, znotraj katerih iščemo gradivo? In če da, ali bi bila omejítev na gradivo iz let 1890 do 1915 preozka ali preširoka? In pa pri zgodnejših obdobjih: Če za osnovo vzamemo leto 1800, ali lahko upoštevamo vire, ki pričajo o obleki druge polovice 18. in prve polovice 19. stoletja?

Vsekakor se pri zbiranju gradiva o moških in ženskih praznih ali delovnih oblekah vedno znova omejujem ne samo v prostoru, marveč tudi v času. Ko se neka folklorna skupina obrne name z željo, da bi se lotila rekonstruiranja starejših moških in ženskih oblek, jih najprej vprašam, katero območje bi radi predstavili in tudi katere plesne bodo izvajali v novih oblekah. Obleka in ples naj bi bila vsaj približno usklajena. Zato se o starosti plesov oziroma do kdaj so se določeni plesi še plesali, vedno posvetujem z Mirkom Ramovšem.

V obdobju od 1890 do 1915 se, vsaj v kmečkem okolju, ni bistveno menjal videz praznje obleke. Če že, se je le do neke mere pri premožnejših ženskah, pri moških pa skorajda ne. Ne smemo pozabiti, da je bil to še vedno čas varčnega, pretehtanega nakupovanja obleke in da so do tri praznje obleke nosili k nedeljski maši ali ob nekaterih posebnih priložnostih tudi po dve desetletji. Lahko pa še dlje.

Kar zadeva starejša "predfotografska" obdobja, je treba imeti pred očmi, da nas peščica likovnih virov zelo omejuje v naših rekonstrukcijskih ambicijah in da nemalokrat gradimo oblačilno podobo nekega območja takorekoč na eni sami, samcati upodobitvi. Izjemo pomeni pravcata revija moških in ženskih oblek, ki jih je upodobil Franc Jelovšek na freskah Marijine cerkve na Sladki gori leta 1754. Obleke s fresk je že pred leti z velikimi prizadevanji obudil v življenje Branko Fuks za svojo folklorno skupino. Če bi želeli rekonstruirati obleke s preloma 18. stoletja, pa vam najbrž ne bi kazalo nič drugega, da se naslonite na morebitne, pol stoletja mlajše ali pol stoletja starejše likovne in pisne vire, jih natančno primerjate in se potem šele odločite za najbolj sprejemljive oblačilne različice.

Ob tem pa bi rada opozorila, da je treba vsaj predvidevati, da so slikarji, ki so po naročilu upodabljali noše kmečkega prebivalstva v določenih krajih, na primer v prvi polovici 19. stoletja, naslikali samo eno izmed tamkajšnjih oblačilnih različic. S precejšnjo verjetnostjo kaže predpostavljati, da niso bile vse ženske, na primer iz Savinjske doline, oblečene leta 1811 tako, kot je le eno izmed njih upodobil K. Russ, ali pa vse Smedničanke leta 1838 tako, kot je le eno izmed njih naslikal slikar F. K. von Goldenstein.

Nevesta s svati v odrski postavitvi plesov iz Kostela. Folklorna skupina Tine Rožanc iz Ljubljane.
(Foto: Janez Eržen, srečanje folklornih skupin Ljubljane, Ljubljana, maj 2007.)

Posebna težava je s prikazovanjem oblačenja ljudi ob delavnikih. Iz novega blaga je težko narediti obleko, ki bo videti ponošena, obrabljena, katere blago bo obledelo, raztrgano in pokrpano. Pa vendarle bi bilo za prepričljivost odrskega videza to potrebno. Kaj predlagate?

Odgovorila bom še s svežimi in ne preveč obetavnimi izkušnjami. Pred kratkim sem zbirala gradivo o delovni obleki s štajerskega Pobrežja in okolice. Ob pričevanjih o moški in ženski obleki v času po prvi svetovni vojni so ljudje vedno znova poudarjali, da so bili "zelo siromašno oblečeni in zakrpani." Slikarki sem sicer položila na srce, da naj z rekonstrukcijskimi risbami prikaže tedanjo oblačilno revščino. Obleke pa bodo hočeš nočeš krojene iz novega blaga, in čeprav bodo tudi zakrpane, se bo videlo, da so na novo krojene. Tako bo vse dotlej, dokler ne bodo ponošene in izprane.

Resnici na ljubo bi se dalo blago tudi postarati. Bom svetovala skupini s Pobrežja, naj ga namočijo v kakšno ne preveč cenjeno tekočino. Ne vem pa, če bodo sprejeli moj nasvet.

O šiviljah ste nekaj povedali že v najinem prejšnjem pogovoru, pa vseeno še enkrat. Kakšna šivilja je dobra šivilja?

Sloves dobre šivilje ali dobrega krojača je bil tudi včasih tlakovan s trdim in natančnim delom. Nič drugače ni danes. Šivilje, ki šivajo ženske obleke za izvajalce ljudskih plesov, pa morajo obvladati poleg nekdanjih krojev in posebnosti, ki so povezane s kroji izpred prve svetovne vojne, tudi ročno nabiranje in ročno polaganje gub in gubic, kajti obleka mora biti kot ulita. Plesalka pa jo mora znati nositi. To pa je že drugo poglavje.

Res pa je tudi, da marsikatera vaška šivilja izpred prve svetovne vojne ni povsem obvladala šiviljske obrti. O tem pričajo tudi fotografije, če si natančneje ogledamo katero izmed zakmašno oblečenih žensk.

K vašemu vprašanju bi dodala še moj predlog. Ali ne bi kazalo ustanoviti neko centralno delavnico noš, po avstrijskem vzorcu, kjer bi se šivilje in krojači ukvarjali samo s šivanjem oblek za potrebe folklornih in drugih skupin ali posameznikov, ki želijo imeti "staro nošo". Zdaj velja glede tega precejšnja neurejenost. Tudi cene so zelo različne in resnici na ljubo, marsikdaj pretirane.

Na Slovenskem je kar precej skupin, ki se ukvarjajo z izročilom več slovenskih pokrajin in imajo zato več kompletov različnih kostumov, posamezne oblačilne sestavine pa oblačijo v različnih kombinacijah. Se vam zdi sprejemljivo, da npr. isto spodnje krilo, srajco, telovnik uporabljajo k več različnim kostumom (če seveda krojno ustrezajo času in kraju, ki ga želijo predstaviti)?

Prav slednje večkrat sama predlagam, ker si ne morem predstavljati, da bi imela neka skupina toliko ustreznih kompletov.

Če sprejemamo misel o folklornih skupinah kot "živih muzejih", potem naj bi na program skupine in na kostumsko podobo

Med uniformiranostjo in neuniformiranostjo: fotografija kaže delne razlike v nadržnostih, čeprav celota daje dokaj uniformiran videz. Metliška folklorna skupina Ivan Navratil. (Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje odraslih folklornih skupin, Logatec, maj 2007.)

bistveno vplivala starost plesalcev. Ob pregledovanju fotografij, na katerih so ljudje različnih starosti, vidimo, da so starejši oblečeni staromodno, mladi pa (za tisti čas) moderno. Se vam zdi, da je pri rekonstrukcijah potrebno upoštevati te razlike? Vprašano drugače. Ali naj se kostum osemnajstletnika razlikuje od kostuma šestdesetletnika, če oba plešeta v isti skupini - in v čem?

Če bi se pojavile v skupinah velike starostne razlike, bi jih kazalo nakazati tudi z oblačili. Vendar doslej še nisem naletela na pretirano velike razlike, kar je razmeroma škoda, če vemo, da so se v kmečkem okolju radi zavrteli poleg mladih tudi stari ljudje. Verjetno pa veljajo v folklornih skupinah druge, denimo odrske zakonitosti tudi glede starosti plesalcev, kot pa v dejanskem življenju.

Spominjam se, da sem pred desetletji, ko sem zbirala gradivo za knjigo o Strojni in Strojancih, prav z začudenjem opazovala, kako je na eni izmed takratnih "ouseti" mlad fant plesal s sivolaso "bico". Mene je bilo dobesedno strah, da bo izdihnila med poskočnim plesanjem polke.

Glede na to, da je videz glave še posebno pomemben in poveden, kako reševati težave s pričeskami? Pri dekletih verjetno z lasnimi vložki in umetnimi kitami, kaj pa pri moških, zlasti mladih, ki si barvajo lase, imajo sodobne pričeske, po današnjem modnem okusu oblikovane brade? Se tu sploh da kaj storiti?

Če se ne motim, nekateri vodje folklornih skupin že ob "novačenju mladih" postavljajo določene zahteve tudi glede pričeske, tako da je meni marsikje prihranjeno svetovanje, kako je prav in kako ni. Sicer so s pričeskami res velike težave. Če imajo dekleta dolge lase, čeprav pobarvane, svetujem, naj jih spletejo v kite, kratkolaske pa naj bodo pokrite z ruto ali pečo. Tudi pri modnih fantovskih pričeskah je klobuk neke vrste rešitev, če le ne plešejo plesov, kjer se odkrivajo.

Pred koncem vprašanje tako na splošno. Ali so nove obleke, ki jih nosijo člani folklornih skupin lepše ali grše od tistih, ki so jih nosili ljudje v preteklosti oz. predvsem v čem so drugačne?

Zdaj ste me našli. O tem težko govorim, ker grem le izjemoma na kakšen folklorni nastop. Saj veste, da so človeške zmogljivosti omejene, torej tudi moje. Zato vodji skupine, ki izrazi željo, da bi "raziskala nošo", že takoj na začetku povem, da si bom vzela čas za raziskavo noše, za nabavo blaga in dogovor s šiviljo in krojačem, na predstavitve pa žal ne bom prišla. Navadno predlagam tudi obratno, kar pa doslej še nihče ni sprejel.

Ustreznost oblikovanja folklornih kostumov se pokaže na nastopih, ko naj bi le-ti gledalca prepričali, kdaj in kje naj bi se dogodek, ki ga folklorna skupina prikazuje, odvijal. Na fotografiji je Folklorna skupina Bc iz Bovca "Pri kašti". (Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje odraslih folklornih skupin, Ajdovščina, maj 2007.)

Ali so obleke lepše ali grše? Kot rečeno, imam glede tega premalo primerjalnih izkušenj, tu in tam pa slišim, da imajo nekatere skupine "tako pretirano lepo izdelane obleke, kot jih včasih sploh niso nosili ali pa le redki". Pol za šalo pol za res je tudi danes tako. Saj se zlasti soproge sodobnih mestnih in tudi podeželskih povzpeticov tako rade pokažejo v astronomsko dragih in natančno izdelanih oblekah kakšnega znanega tujega modnega kreatorja, delovna elita pa hodi v konfekcijskih oblekah.

Čeprav vem, da se nimate za jasnovidko, proti koncu še eno vprašanje. Kako vidite razvoj kostumiranja slovenskih folklornih skupin v prihodnje, ali če vam to vprašanje ni ljubo, kakšno kostumiranje bi si vi želeli?

Hvala, ker ste mi ponudili izbiro. Vseeno bom odgovorila na obe vprašanji. Za velik del folklornih skupin, s katerimi sem sodelovala ali prav zdaj sodelujem, lahko trdim, da se resnično trudijo, da bi imeli obleke, kakršne so nosili v 19. stoletju, pogosteje pa nekako od konca 19. stoletja pa do konca prve svetovne vojne. Zdi se, da je to obdobje, vsaj zaenkrat "zakon". Prepričana pa sem, da bodo sčasoma postale zanimive tudi obleke, kakršne so bile v navadi med svetovnim vojnama. Vsekakor bo moral pri takšnih odločitvah sodelovati kolega Mirko Ramovš, ki ve, do kdaj je bil ta ali oni ples še živ v določenem kmečkem okolju. Želje po spremembah morajo biti pač usklajene z nekim dejanskim stanjem.

Verjetno tudi vi opazite, da vladajo v folklornih skupinah razvojne zakonitosti, način oblačenja ni nobena izjema. Bržkone je treba vzeti tudi za bodočnost v zakup, da ga bodo folklorne skupine, kljub strokovni pomoči, do neke mere prilagajale - kot ravnajo že zdaj - svojim odrskim potrebam in svojemu odnosu do oblačenja v preteklosti.

Ste zahtevni glede odrskega oblačilnega videza?

Vedno sem in bom videla v ljubiteljski folklorni dejavnosti ljudi, ki vlagajo poleg veselja tudi veliko truda v to dejavnost. Kot sem že marsikje omenila, sem resnično vesela, da se mlajši, ponekod pa tudi starejši ljudje zbirajo v ustvarjalnih skupinah in preprosto nimam srca, da bi jim težila ali je krilo malo bolj ali manj poštirvano in ruta malo bolj ali manj dobro zavezana. Prepričana sem, da so v naših vaseh plesale takšne in drugačne ženske, štmane in šlampaste. Pa kaj! V plesu je nekaj veselega, je nekaj lahkotnega in vzajemnega, obleka je skorajda ovira (smeh).

In za konec: Opazil sem, da vam besede oblačilni videz, folklornik, kostum ne gredo od rok oziroma iz ust. Ali bi lahko razložili, zakaj?

Moj odgovor bo zelo jedrnat. Nimam nič proti, če jih uporabljajo drugi, meni pa zvenijo nenavadno in nekako tuje, če ne izumetničeno. Sem pa prepričana, da se bosta besedi folklornik in kostum sčasoma prijeli. Tako kot se je pojem "oblačilni videz". Tudi v tem so zakonitosti razvoja, ki pričajo, da večina ljudi sprejme ponujeno možnost, za katero je mnenja, da je sodobnejša. Verjetno je tudi prav tako.

Z dr. Marijo Makarovič sem se meseca decembra 2006 pogovarjal Bojan Knific.

